
Bohuslav Martinů (1890–1959)

Pracovní list úroveň C

I. Pohled z ochozu věže

Malý Bohouš Martinů svá dětská léta strávil v bytě ve věži poličského kostela. Jeho otec Ferdinand, povězný a švec, obýval malou komůrku s rodinou o třech dětech. Nejmladší z dětí Bohouš nejenže shlížel na město z ptačí perspektivy, ale také naslouchal zvukům chrámové hudby linoucím se z kostela, nad kterým bydlel.

Zdroj: Bohuslav Martinů v pařížském ateliéru Jana Zrzavého v roce 1924, kopie v Institutu B. Martinů.

- **DOK 1: Pohlednice s věží poličského kostela**

Zdroj: Pohlednice kostela sv. Jakuba v Poličce ze začátku 20. století, Městské muzeum v Poličce.

- *Představ si, že ses ocitl na ochozu věže a díváš se do dálky... Použij svoji fantazii a napiš, co můžeš pravděpodobně z výšky pozorovat a čemu se budeš obdivovat stejně tak jako kdysi malý Bohouš, náš hudební skladatel.*

- **DOK 2: Vzpomínka Bohuslava Martinů z roku 1934**

... Mnohokrát jsem se zamyslel, jaký asi vliv měl tento pobyt na věži poličského kostela na mou vlastní práci v hudební kompozici. Ve svém pokoji mám stále, od počátku svého pobytu v Paříži, malou pohlednici s miniaturním obrazem pohledu z věže na poličské náměstí... z každé strany pavlače na všechny světové strany se pohled měnil. Jsa úplně odloučen od ostatního světa, jako v nějakém majáku, neměl jsem nic jiného na práci i zábavu než si zapisovat do paměti tyto různé obrazy, jež bylo možno vidět z věže. Z jedné strany pohled na rybník, na lázně, z druhé hřbitov... na sever je plocha bez lesů a vpředu město... s malými domky a malými lidmi, a nad tím veliký, nepřehledný prostor. Myslím, že tento prostor je z mých největších dojmů z dětství, který si nejvíce uvědomuji a který asi hraje velkou roli v mém názoru na kompozici.

Nejsou to malé zájmy lidí, starosti a bolesti nebo i radosti, které jsem viděl z dálky, lépe řečeno z výšky.

Zdroj: MARTINŮ, Bohuslav a ŠAFRÁNEK, Miloš (ed.). *Domov, hudba a svět: Deníky, zápisníky, úvahy a články*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1966, s. 306–307.

- *Po přečtení Martinů vzpomínky napiš svými slovy, jak skladatele ovlivnilo jeho neobvyklé „věžní“ prostředí. Z čeho čerpal inspiraci pro svou tvůrčí práci a co pro něho bylo naopak podružné? Vyznač (podtrhni) klíčová slova přímo v textu.*

II. Nadaný konzervatorista, ale „necvičící“ houslista

Poté, co poličský učitel Josef Černovský objevil v mladém Bohoušovi hudební talent, vydává se Martinů v roce 1906 do Prahy, aby studoval housle na Pražské konzervatoři. Praha mu poskytla bohaté kulturní vyžití, které jako šestnáctiletý maloměšťák dosud nepoznal. Mladý Bohuslav především hltal hudební novinky, přehrával partitury, byl nadšen francouzskou impresionistickou hudbou. Intenzivně četl, učil se francouzštinu a chodil takřka denně do divadla, které si zamiloval. Proto není překvapující, že pro všechny tyto své aktivity poněkud zanedbával svůj hlavní obor, totiž housle. Více než technická cvičení ho zajímala hudební kompozice. Nelze se tedy divit, že se už od druhého ročníku potýkal s opravnými zkouškami a absolutorium bylo v nedohlednu... Začal komponovat a studovat sám, na vlastní pěst. Již tehdy vyhledal mistra Josefa Suka, který vyučoval hudební kompozici ve speciální třídě na konzervatoři, aby s ním konzultoval své hudební skladby.

- **DOK 3: Dopisy Bohuslava jeho poličskému mecenáši Josefu Kaňkovi o státní učitelské zkoušce**

DOPIS 1:

Milý tatínku!

... Zkouška je v pondělí 11. [12. 1911] o 2 hodinách. Strachu nemám, jsem dobře připraven, i když mne bude trhat ředitel. Zkoušku dělám z houslí, pedagogiky, dějepisu a psychologie. Z klavíru nedělám na radu mistra Suka. Já jsem ho totiž prosil o dobrozdání, co se týče kompozic mých, a on je se mnou probral a řekl, že nemůžu tak zůstat, abych se sám dále učil, že by to byla škoda, že mne bude, pokud mu čas dovolí, učit sám.

- *O čem svědčí oslovení „milý tatínku“ a komu je adresováno?*
- *Vyhledej v učebnici hudební výchovy nebo na internetu, kdo byl mistr Suk a jaký měl vztah k české národní hudební škole (rozuměj hudební proud).*
- *Jak se Sukovi líbily skladatelské pokusy Bohuslava Martinů, co mu Suk navrhuje (vycházej z DOPISU 1)?*

DOPIS 2:

... Posílám Vám výsledek zkoušky (...) Jsem z toho celý nešťastný (...) O mě tak nejde, já už se nějak protluču, ale doma co si počnou. Prosím Vás, milý tatínku, buďte tak dobrý a promluvte k nim, mamince, já se jim bojím psát... Vy jste byl u zkoušky, tak víte, že jsem nehrál špatně, a on [ředitel konzervatoře Jindřich Kaan] mi dá takové vysvědčení. To bych musel být kus dřeva, vždyť tu státnici dělají lidé, kteří ani nevědí, co je to hudba (...) A ze mě udělali lenocha (...) vždyť já už začínám věřit, že opravdu nic neumím. Tak mi to zkazili. Ale já se nedám tak lehce. Já se protluču a ukážu tomu řediteli, jaké máme rozdílné názory na umění. Jen prosím Vás, dojděte k našim a napište mi.

Zdroj: MARTINŮ, Bohuslav a POPELKA, Iša (ed.). *Dopisy domů: Z korespondence do Poličky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996, s. 10–11.

- *Bohuslav státní zkoušku toho dne nesložil. Z DOPISU 2 zjisti a napiš, jak se s tímto faktem vyrovnal: čeho se obává, co ho rozčililo a zda se nechal tímto dílčím neúspěchem odradit od dráhy hudebníka.*

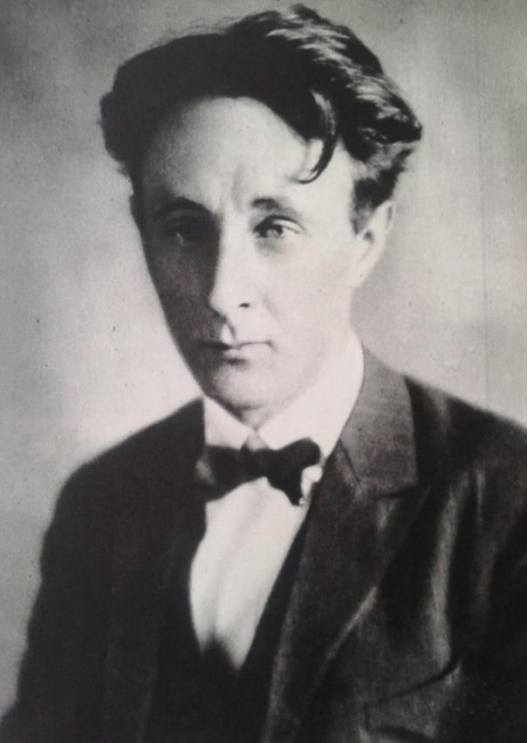
- *Pokus se kriticky posoudit připravenost Martinů na státní učitelskou zkoušku z houslí. Porovnej oba dopisy s textem v úvodu podkapitoly a doplň následující tabulku:*

pohled Martinů samotného	pohled komise a ředitele Kaana
...
objektivní hodnocení závěrem:	

III. „Francouzský“ skladatel

Mladý Bohuslav nakonec státní zkoušku složil v roce 1912, což ho opravňovalo k soukromé výuce hudby. Nejprve učil v Poličce, v letech 1920–23 pak byl členem České filharmonie (hráč druhých houslí), se kterou procestoval Evropu. Nejvíc mu učarovaly Paříž a malebné Švýcarsko. Roku 1922 byl znovu na Pražské konzervatoři, tentokrát jako student kompozice v mistrovské třídě Josefa Suka. O rok později odjel na stipendijní pobyt do Paříže, kde se jeho profesorem stal Albert Roussel. Zde se seznámil s hudební avantgardou 20. let – Pařížskou šestkou. Intenzivně ho také ovlivnila hudba Igora Stravinského. Sám Martinů pak představoval vůdčí osobnost skladatelské skupiny s názvem École de Paris. Od poloviny 20. let začal krystalizovat skladatelův osobitý hudební styl, který prošel obdobím civilismu (orchestrální skladby Half-time, La Bagarre [česky mela či vřava]), obdobím jazzovým (balet Kuchyňská revue, orchestrální Jazzová suita) i folklorismem (opera Hry o Marii a kantáta Kytice, kde se inspiruje lidovými motivy z Vysočiny). Ve 30. letech byl již známým skladatelem, kterého hrály přední světové scény (Paříž, Londýn, Boston, Basilej, ...). Na „domácích prknech“ je Bohuslavovým propagátorem Václav Talich, šéf České filharmonie, v Paříži dr. Miloš Šafránek, diplomat čs. velvyslanectví, ve Švýcarsku pak dirigent Paul Sacher. Martinů opustil Paříž až roku 1940, kdy došlo k německé okupaci.

- **DOK 4: Nerozluční kolegové a přátelé a jejich charakter**

Václav Talich, šéfdirigent České filharmonie ve 20. a 30. letech 20. století	Bohuslav Martinů, hudební skladatel
	
<p>TEXT č. ... (doplň)</p> <p>...</p> <p>...</p> <p>...</p>	<p>TEXT č. ... (doplň)</p> <p>...</p> <p>...</p> <p>...</p>

Zdroj: MIHULE, Jaroslav. *Bohuslav Martinů v obrazech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 11 přílohy.

- *Při pohledu na rysy tváří na fotografiích napiš tři přídavná jména, která by mohla charakterizovat každou z osobností. Zapisuj do tabulky pod fotografie.*

TEXT č. 1

... Byl bytostný optimista a věřil, že vždycky všechno dobře dopadne a že se nám povede lépe. Nebyl schopný nikomu ublížit slovem ani činem.

Zdroj: MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1978, s. 54.

TEXT č. 2

... Jak jsem Tě znal sám a viděl pracovat a ničit si často Tvoje zdraví i nervy pro věci, jež jsi považoval za hodnotnější a za něž jsi bez ohledu bojoval, bez ohledu, zdali si uděláš přátele či nepřátele.

Zdroj: Dopis B. Martinů Václavu Talichovi z roku 1945, Muzeum Českého krasu, Beroun.

- Po přečtení TEXTŮ č. 1 a 2 doplň do tabulky správně jejich číslo tak, jak si myslíš, že odpovídají profilu Václava Talicha či Bohuslava Martinů.
- Svě zapsané charakteristiky porovnej s novými údaji zjištěnými v TEXTECH č. 1 a 2 a následně proved' případnou korekci. Nakolik byl tvůj první dojem z fotky pravdivý? Diskutujte se spolužáky.

- **DOK 5: Bohuslav Martinů o skladbě *Half-time***

... Nesleduji žádnou vznešenou ideu ani nelíčím obyčejný život na hřišti. Nechávám se jen inspirovat tímto životem plným pohybu, ruchu, děje. Tím se moje práce nestává nijak ani impresionistickou ani deskriptivní, poněvadž tyto zážitky, které jsou obdivem pro zdravý sport a výraz síly i mládí...

... Naprostý odvrát od směru, zvláště u nás [v Praze] panujícího, který má ve znaku jen ideje nejvznešenější, nadhmotné, abych tak řekl nadživotné. Ne že bych je ovšem popíral, ale obracím se k projevům, které tvoří obyčejný život, naše okolí, a které – protože jsou přehlíženy jako malicherné, nejsou proto méně krásné a snad jsou životnější...

Zdroj: Dopis B. Martinů Václavu Talichovi z roku 1924, Muzeum Českého krasu, Beroun.

- Vysvětli výrazy: *avantgarda*, *civilismus* a *folklorismus*. Jako pomůcku použij slovník cizích slov nebo internet.
- Z jakého prostředí slovo *half-time* pochází? Co znamená v češtině? (Pokud nevíš, použij anglicko-český slovník nebo internet.)
- Která z následujících slov vystihují ideovou podstatu skladby *Half-time*? **romantismus – avantgarda – impresionismus – folklorismus – civilismus** (nehodící se škrtni)
- Vymysli nadpis k prvním dvěma odstavcům dopisu (DOK 5). Nápoděda: *Óda na ...; Obdiv... atd.*

Skladba byla směle s nejmodernějšími výrazovými prostředky vržena do obecnstva a donutila ho, aby se vyjádřilo... Někteří zasyčeli své ne, avšak dlužno za pravdu dáti těm, kteří přejí svobodě.

Zdroj: *Listy hudební matice*, 4/1924, s. 121.

- Pokus se z textu odvodit, jak byla nová moderní skladba Martinů přijata v tehdy ještě provinční Praze (např. vůči Paříži).
- Proč je možné, že skladba typu *Half-time* ve své době již v Paříži nemohla šokovat? Nápodědou ti bude úvodní text v rámečku Kapitoly III.

- Srovnej texty DOK 5 a jejich obsah (který je vlastně znamením poválečné epochy konjunktury 20. let 20. století) s náladou doby předchozí, tj. lety válečnými 1914–18. V čem se obě epochy liší? Jaké motivy převažují v umění? Na základě svých znalostí z dějepisu a svého kritického úsudku napiš do následující tabulky tři klíčová charakteristická slova pro danou dobu:

20. léta

X

válečná léta 1914–1918

Klíčová slova:

.....

.....

.....

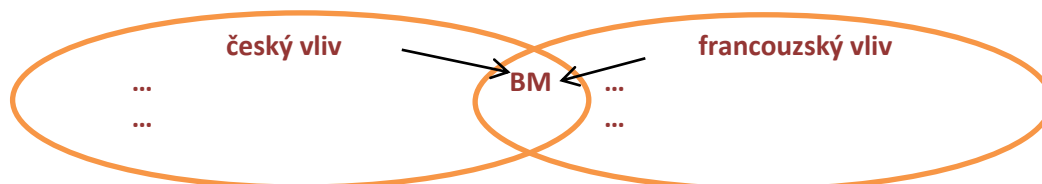
Od poloviny 20. let byl Martinů označován jako český skladatel z École de Paris (Pařížské školy). Pomineme-li konzultace u prof. Alberta Roussela, byl Martinů v Paříži pilným samostudentem. Název École de Paris je formální označení pro okruh skladatelů-cizinců, kteří bydleli, tvořili a scházeli se v Paříži ve 20. a 30. letech. Martinů tak vlastně ztělesňoval dva světy – francouzský a český. O několik let později (během 2. světové války a po ní) bychom řekli přesněji, že ztělesňoval originální světovou syntézu se zřetelnými prvky české národní hudby. Zvláště od 30. let se Martinů vracel k národním námětům: *Legenda o sv. Dorotě* (1931), *Špalíček* (1931–32), *Svatební košile* (1932), *Hry o Marii* (1934), *kantáta Kytice* (1937), *České madrigaly* (1939), *Polní mše* (1939) aj.

- **DOK 6: Martinů o smyslu své zahraniční práce píše Josefu Sukovi**

... Jsem přesvědčen, že přináším něco nového (...) a dělám to ne pro Francii ani proto, abych byl nějak zvláště znám a ceněn v cizině, ale pro naši hudbu, pro Čechy; a my hlavně jako malý národ bychom potřebovali, aby všechno úsilí se spojilo a každá energie byla využita ve prospěch celku a v zájmu velké věci.

Zdroj: Dopis B. Martinů Josefu Sukovi z prosince 1930, Nadace Bohuslava Martinů, Praha.

- Jaký je podle Martinů smysl jeho zahraniční skladatelské činnosti?
- Ve schématu se na základě znalostí z textů Kapitoly III pokus uvést vlivy české a francouzské hudební kultury, které ztělesňuje Bohuslav Martinů (BM):

- *Proč byl Martinů označován „francouzským“ skladatelem? Jak dlouho trvale bydlel v Paříži a v čem mohl být pro Francouze přínosem?*
- *Představ si, že jsi francouzský novinář nebo hudební kritik a současník B. Martinů. Máš za úkol seznámit Pařížany s novým českým skladatelem ve své hudební kritice. Myslíš, že tvůj pohled bude jiný než ten od českého novinářského kolegy? Proč a v čem?*

Francouzský novinář (článek)	Český novinář (článek)
...	...
Rozdíly:	

IV. Charlotte Martinů

V roce 1926, tedy ve třetím roce svého pařížského pobytu, se Bohuslav seznámil se svojí životní partnerkou Charlottou Quennehen (1894–1978), se kterou se roku 1931 oženil. Charlotte pocházela ze skromných poměrů, živila se jako švadlena. Bohoušovi se stala celoživotní partnerkou, která byla vždy velmi pracovitá a poněkud nepraktickému skladateli se stala starostlivou hospodyní. Nikdy se nenaučila česky, což jí asi nikdy neodpustila Bohoušova matka. Bohuslavova sestra Marie a jeho bratr Karel, stejně jako většina poličských přátel, našťastí francouzsky uměli. Mohli tedy trávit s mladým párem plnohodnotné společné chvíle. Z manželství Charlotty s Bohuslavem nevzešel žádný potomek.

- **DOK 7: Bohuslav se svou ženou Charlottou v roce 1938**

Zdroj: MIHULE, Jaroslav. *Bohuslav Martinů v obrazech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 20 přílohy.

- **DOK 8: Vzpomínka Charlotty na Bohoušovu maminku**

... Přivítání v Poličce bylo chladné. Maminka měla samozřejmě jiné plány se svým Bohoušem; však se nabízely nevěsty se statkem s velkým věnem, s nákladnou výbavou... „Znám jednu dívku, ta má dukáty, má dukáty...“ ... Byla jsem chudé děvče, byla jsem cizinka, obě tyto okolnosti mluvily proti mně. Bohuš mě chlácholil a mínil, že maminka si časem zvykne.

Skutečně teprve po letech, když maminka poznala, jak se o Bohuše starám a jak jsem mu oddána, její poměr se ke mně změnil a nakonec byly její city srdečné.

Zdroj: MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1978, s. 25–26.

- *Jak reagovala Martinů rodina, resp. jeho matka, na novou Bohoušovu známost a z jakého důvodu?*
- *Zjistí, odkud pochází text árie „Znám jednu dívku...“ a proč se objevuje v Charlottiných pamětech? Nesvědčí to o jejím kulturním rozhledu a lásce k Bohuslavovi, když byla cizinka?! (Použij internet a učebnici HV.)*
- *Za jakých okolností změnila „maminka“ názor na Charlottu a svolila ke svatbě?*
- *Znáš ze svého okolí nějaký „smíšený“ manželský pár: Čech(-ška) a cizinec(-ka)? Jakým jazykem komunikují a jakým jazykem hovoří jejich děti? Představ si sám sebe na jejich místě. Jak bys otázku jazyka řešil? Napiš své postřehy a diskutujte se spolužáky.*

V. Druhá světová válka, Martinů – „americký“ skladatel

V září roku 1939 vypukla 2. světová válka. Martinů, tehdy žijící v Paříži, intenzivně prožíval narůstající agresi nacistického Německa a osud své rodné vlasti ve druhé polovině 30. let. Dne 6. 10. 1938, tj. bezprostředně po mnichovském diktátu, byla Polička obsazena německými vojsky. V září následujícího roku (1939) rozpoutalo Německo druhou světovou válku. Martinů na tyto události zareagoval kantátou Polní mše (dokončena 1939) věnovanou československým vojákům ve Francii. Těsně před okupací Paříže uprchl Martinů s manželkou na jih Francie (červen 1940), aby se z Marseille vydali na radu svých přátel do Spojených států, kde mohl Bohuslav svobodně tvořit.

- **DOK 9: Nábřeží Seiny s pověstnými „krabicemi“ bukinistů na přelomu 19. a 20. století**

Zdroj: GABRIELLE. *Bukinista – zawód*. Dostupné na: <http://skarbnicaksiazek.blogspot.cz/2014/06/bukinista-zawod-czy-styl-zycia.html> [16. 6. 2014].

- *Vyhledej a napiš, co rozumíme pod pojmem „pařížský bukinista“.*
- **DOK 9b: Postoj pařížského obchodníka k mnichovským událostem na podzim 1938**

V tu dobu nás dojal lístek jednoho známého bukinisty, kde psal: „Tolik se stydím za Francii, že nechala padnout Československo. Potřebujete-li něco, obraťte se na mne.“

Zdroj: MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1978, s. 52.

- *Připomeň si, co byla tzv. mnichovská dohoda („o nás bez nás“) v září 1938 a jaké měla důsledky pro ČSR (použij učebnici dějepisu). Francouzský ministerský předseda Édouard Daladier byl jedním ze čtyř signatářů dohody. Po krátké úvaze napiš, jaké reakce vyvolal „Mnichov“ v Československu a jaké ve Francii. Myslíš, že pocity obou národů byly spíše podobné, či odlišné; v čem a proč? Myslíš, že lístek bukinisty v DOK 9b odpovídal tehdejšímu francouzskému veřejnému mínění? Proč tehdy dojal Charlottu Martinů?*

Francouzské veřejné mínění	Čs. veřejné mínění
...	...

- **DOK 10: Čs. kolonie v Paříži a Martinů *Polní mše***

„Zde roku 1916 prozatímní československá vláda zřídila své sídlo pod vedením T. G. Masaryka“ – pamětní deska na budově č. p. 18, Bonapartova ulice, Paříž (ve 20. a 30. letech centrum „čs. kolonie v Paříži“, dnes České centrum, ČŠBH a konzulát v Paříži)

Zdroj: Osobní fotografie Jana Lorence, 19. 6. 2013.

*... V Paříži, seskupeni okolo kolonie [18 rue Bonaparte, dřívější sídlo čs. národní rady v čele s TGM za 1. světové války, pozn. autora], pracujeme na odboji (...) Naši hoši jsou mobilizováni a odjíždějí na jih Francie (...) V té době přistupuji k práci na *Polní mši*, která je určena našim hochům v táborech... Chtěl bych jim poslat skladbu, kterou by sami provedli a o které by věděli, že je psána pro ně – že na ně vzpomínáme a že jsme s nimi.*

Zdroj: MARTINŮ, Bohuslav a ŠAFRÁNEK, Miloš (ed.). *Domov, hudba a svět: Deníky, zápisníky, úvahy a články*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1966, s. 280–281.

Není to vlastně mše, je to jakási modlitba za vlast a touha po domově, kterou tlumočím v tónech za nás za všechny, a protože nemáme ani katedrálu ani chrám, sešli jsme se v poli, jako pracovníci, jako vojáci, v poli, kde všude nad námi, kolem nás je širý prostor, kde si lidé navzájem lépe rozumí.

Zdroj: MARTINŮ, B. *Polní mše*. In: *Československý boj* (časopis čs. kolonie v Paříži), článek ze 4. listopadu, Paříž, 1939.

- *Komu je *Polní mše* určena? Co znamená „našim hochům v táborech“?*
- *Jak charakterizuje své dílo sám autor? Co podle něho vyjadřuje? Jaké city tlumočí pomocí hudby? Proč je užít přívlastek „polní“?*

Ve Spojených státech Martinů působil s dílčími přestávkami v letech 1941–1956. Nejprve tvořil jako skladatel na volné noze (pro Kusevického bostonský orchestr, pianistu Rudolfa Firkušného, dirigenta Paula Sachera aj.), později se stal profesorem skladby na univerzitě v Princetonu. Stejně jako Antonín Dvořák, i Martinů skládal v Americe symfonie. Stále častěji čerpal z domácí látky českého folkloru: Nový Špalíček, Písničky na jednu stránku, Písničky na dvě stránky (1942–44), Pět českých madrigalů (1948), Tři české tance pro dva klavíry (1949), Otvírání studánek (1955) a další komorní kantáty na předlohy Miloslava Bureše do roku 1959 aj. Na politické události reagoval orchestrální větou Památník Lidicím (1943) a komorní skladbou Pozdrav sokolstvu a sletu (1948).

- **DOK 11: Úspěšné provedení Martinů koncerta grossa v New Yorku v lednu 1942**

... New York nezažil podobný triumf už mnoho let, psal tisk, a přeplněný sál si vyžádal skladatele třikrát za sebou na scénu za potlesku dirigenta i orchestru; týž sál [Carnegie Hall], v němž v prosinci roku 1893 byl zahrnut bouřlivými ovacemi Antonín Dvořák při premiéře symfonie Z Nového světa.

Zdroj: MIHULE, Jaroslav. *Martinů: Osud skladatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 332.

- *Jakým způsobem byl Martinů přijat na prestižní newyorské scéně?*
- *Který další český hudební skladatel se na témže místě padesát let před Martinů zapsal nesmazatelně do povědomí Američanů a kterým svým dílem?*
- *Co měl Martinů společného se skladatelem Antonínem Dvořákem? (náповěda: profesor skladby na mistrovské škole Pražské konzervatoře z doby studia Martinů)*

- **DOK 12: Martinů dopis o Památníku Lidicím dirigentu Sergeji Kusevickému z listopadu 1943**

Je to skladba velmi stručná (...) v těch několika málo minutách se mi podařilo vyjádřit cosi, co vzdává čest těm ubohým mučedníkům z malé utlačované české obce...

- **DOK 13: Martinů pro Newyorské listy v říjnu 1943, bezprostředně po dokončení Památníku Lidicím**

Je jedna věc, na kterou nesmíme zapomenout: že za to, že my jsme zůstali svobodni a měli možnost práce, že za to platí ti, kteří zůstali; a že budou mít právo se zeptat a budou se ptát, co jsme dělali a jak jsme tuto svobodu i možnost využili a jakými jsme byli v době, kdy oni trpěli.

Zdroj: MIHULE, Jaroslav. *Martinů: Osud skladatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 346.

- *Na jakou událost reaguje skladba Památník Lidicím? Z učebnice dějepisu zjisti, kdy a za jakých okolností se tragédie v Čechách stala.*

- *Jaký postoj chce Martinů svým dílem vyjádřit (viz DOK 12 a 13)?*
- *Kdo jsou podle Martinů ti „svobodní“ a ti „kteří zůstali“? Mají ti „svobodní“ nějaké povinnosti či závazky vůči utlačovaným, nebo mají jen nečinně přihlížet? Ocituji vybrané pasáže z DOK 13 a napiš k nim komentář.*

VI. Martinů světoběžník na druhé straně „železné opony“

V době, kdy skončila 2. světová válka, byl Martinů jedním z nejvýznamnějších světových skladatelů. V USA dobytými skladbami nejpřednější koncertní scény a stal se velmi váženým. Od roku 1945 se toužil vrátit do rodné země. Mrzelo ho však, že nikdo z vládních míst ČSR o něho (skladatele světového formátu) nejevil zájem. Předpokládal totiž nabídku profesury na pražské konzervatoři, resp. na AMU. V červnu 1946 utrpěl Martinů těžký úraz, jehož následky ho paralyzovaly na několik let (závratě). Jeho cesta do ČSR se tak opět oddálila. Vyslal alespoň svoji manželku Charlottu, aby ho zastupovala na festivalu Pražské jaro roku 1947, kde byly provedeny jeho skladby. V té době již měl Martinů nabídku ze strany vedení AMU, nikoli však z ministerstva. Následujícího roku se vážně připravoval na návrat do Československa. Únorový komunistický puč však natrvalo zavřel Bohuslavovi cestu domů... Republika se ocitla v moci „dělnického lidu“, tj. pod totalitní ideologií KSČ, na ministerském křesle zavládl dr. Zdeněk Nejedlý a začaly čistky nejen v kultuře (Václav Talich, Jiří Mucha), ale i ve vlastních komunistických řadách (Slánský, Clementis aj.).

- **DOK 14: Martinů o poválečném angažmá v ČSR**

Já v tom stále nevidím mnoho smyslu se teď vrátit, když mám v celém světě tak dobrou posici, a mohu prokázat nám všem větší služby, když zůstanu venku, kde to právě dnes moc potřebujeme. Mám značné obavy, že bych se někomu nezachoval (...) také znám pány (...) také už jsou zpět, jenom si oblékli jiný politický kabát a teď rozhodují pro „lid“.

Zdroj: Dopis B. Martinů z New Yorku do Poličky – rodině, 8. 1. 1946, CBM Polička.

- *Čeho se Martinů obává, jakých typů lidí? Kde si myslí, že bude prospěšnější?*

- **DOK 15: Charlotte Martinů hledá vhodné místo u Prahy, kde by s manželem mohli žít (rok 1947)**

Pověřil mě úkolem najít pro nás mimo Prahu příjemné bydlení... Od Muchy jsem se dozvěděla, že hrabě Colloredo-Mansfeld má v úmyslu věnovat zámek Zbiroh pro kulturní účely a pro umělce. Navštívila jsem ho, a skutečně hrabě slíbil rezervovat pro nás místnosti. Psala jsem o tom svému muži a jemu se myšlenka bydlení na Zbirohu velmi líbila.

Zdroj: MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1978, s. 77–78.

- *Jakým úkolem pověřil Bohuslav svou ženu? Myslíš, že to myslel se svým návratem do Československa vážně? Jaké praktické kroky za tím účelem podnikal, mj. i skrze svoji ženu? Porovnej svoji odpověď s DOK 15 a 14.*

- **DOK 16: Martinů se obává návštěvy Československa**

A také nevím, kdybych se dostal domů, zdali bych se pak také dostal ven, máme zde všelijaké zprávy o poměrech u nás [tj. v ČSR] a lidé, co utíkají, samozřejmě o tom nemluví moc dobře (...) svět nezměníme a vy víte, že asi nepůjdu na konzervatoř, dokud tam bude vládnout někdo, kdo pronásledoval Talicha.

Zdroj: Dopis B. Martinů z New Yorku do Poličky – rodině, 21. 6. 1948, CBM Polička.

- *V čem Martinů spatřuje riziko návštěvy rodné země? Pozorně se podívej na datum odeslání dopisu a zdůvodni opodstatnění Martinů obav. Co se stalo v únoru téhož roku?*
- *Už jsi někdy musel udělat důležitá rozhodnutí? Vžij se do role Martinů a napiš do tabulky **pozitiva** a **negativa** obou možných rozhodnutí. Pro které se rozhodl Martinů, už víš. A jak by ses rozhodl na jeho místě ty osobně? Odpověď uveď v několika řádcích pod tabulku.*

Návrat do ČSR	Zůstat ve světě

Bohuslav Martinů již své rodné Čechy nespátřil. Navázal však spolupráci s Miloslavem Burešem, na jehož básnické texty vytvořil komorní kantáty: *Otvírání studánek* (1955), *Legenda z dýmu bramborové nati* (1956) a *Mikeš z hor* (1959). V letech 1956–57 vyučoval na Americké akademii v Římě. Poslední dva roky života strávil s manželkou u rodiny Paula Sachera ve švýcarském Schönenbergu, kde byl také po smrti (1959) pochován. Z této doby pocházejí dvě monumentální díla: oratorium *Gilgameš* (1955) a opera *Řecké pašije* (konečná verze 1959). Dnes je Martinů i se svojí ženou pohřben v rodinném hrobě Martinů v Poličce (od roku 1979). Ve stejném městě se nachází ZUŠ Bohuslava Martinů a Centrum Bohuslava Martinů, jež pečuje o archiv skladatelské osobnosti a o rodnou světnici na kostelní věži.

- **DOK 17: Rukopis partitury Martinů kantáty *Otvírání studánek***

Zdroj: MIHULE, Jaroslav. *Bohuslav Martinů v obrazech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 14 přílohy.

- Z textu partitury zjistí, pro jaký hlas je určena úvodní recitace a kdy byla skladba napsána.
- Kantáta oživuje starý zvyk pěstovaný kdysi v kraji Martinů – děti a mládež každoročně na prahu jara obnovovaly a čistily studánky, přirozený zdroj pitné vody v přírodě. Tento zvyk obnovil básník Miloslav Bureš, který vybídl Martinů ke zhudebnění jeho veršů pro tuto příležitost. Komu B. Martinů skladbu věnoval a jakému kraji? Co měli společného básník i skladatel *Otvírání studánek*?

VII. Shrnutí

- *Bohuslav Martinů (BM) by se dal označit jako poutník, který se z cizího prostředí ohlíží domů, do své vlasti. Přesto bychom mohli říci, že měl vlastní několik. Je to vůbec možné? Uvažuj, ve kterých zemích Martinů žil, jak ho ovlivnily a jak on sám ovlivnil čili obohatil jejich kulturu. Doplň tabulku:*

České země	Francie	USA
BM ←	BM ←	BM ←
BM -->	BM -->	BM -->

- *Říká se: „Kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem.“ Kolikrát byl člověkem Martinů?*
- *Přelož s pomocí kapesního nebo internetového slovníku makarónský verš:*

„Nechci exciter les nerves mais parler to the soul.“¹

Jaké jazyky se ve větě uplatňují a co tento fakt vypovídá o osobnosti Martinů? Citát zároveň podává důkaz o zralosti skladatele a cíli jeho hudby.

- *Přečti si znovu úvodní text ke Kapitole VI a DOK 14. Následně napiš krátkou úvahu o tom, proč myslíš, že dochází i dnes k tomu, že mohou být zahraniční Češi (tj. lidé, kteří získali např. své vzdělání a profesní praxi v zahraničí) ve své vlasti nevíání. Jaké negativní pocity může návrat takového „cizince“ jako např. Martinů vyvolat v lidech žijících v Čechách? Zamysli se, jak, kde a především proč k tomuto jevu dochází.*

¹ Citátem Martinů charakterizuje své poselství ve skladbě *Památník Lidicím*. In: MIHULE, Jaroslav. *Martinů: Osud skladatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 570.

Bohuslav Martinů (1890–1959)

© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>. Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy v roce 2014.